

ФІЛОСОФСЬКА ТА НАУКОВА КАРТИНА СВІТУ СУЧАСНОСТІ

В історії людської культури картина світу постійно змінювалась. На ранніх етапах розвитку людства, картина світу була релігійно-міфологічна. У Новий час, і особливо в наші дні, в епоху бурхливого науково-технічного прогресу, це науково-філософська картина. Картина сучасності висуває на передній план завдання пізнавати світ у всіх його зв'язках, у всьому його різноманітті. Вона висуває в якості центральної методологічної установки завдання вивчити всі прояви, всі форми буття, взаємодію суб'єктивної та об'єктивної реальності, а не тільки якоїсь однієї форми матерії або свідомості.

Наукова картина миру виникає як альтернатива релігійній, світ і людина тут розглядаються як об'єкти дослідження.

Як вважає Т.А. Кубанова, наукова картина світу являє собою синтезований образ дійсності, субстанційованою інтеграцією різних галузей сучасного наукового знання [1, с. 18]. Вона сформувалася в Новий час під сильним впливом ідеї еволюціонізму та матеріалістичного природознавства. Наукова картина світу передбачала, що навколишній світ складається із двох початків – форми та матерії. Форма – це просто інша назва для різних матеріальних структур, що становлять закономірний і логічний кістяк всіх процесів та явищ у світі. Тобто в основі всього лежать структурні форми, що виражають себе в числах, операціях і відносинах. Наукова картина світу також припускала, що

структури-форми формуються в матерію та реалізуються у вигляді нескінченної розмаїтості явищ і процесів, що сприймаються почуттями. Структури не просто повторюють себе в чуттєво-матеріальному світі, вони багато в чому перетворюються, послабляються та змішуються.

Сучасну наукову картину світу сформували, насамперед, значні відкриття фізики, зроблені наприкінці XIX – початку XX ст.ст. Ці відкриття, пов'язані з будовою речовини та взаємозв'язків речовини й енергії. Якщо раніше останніми неподільними частками матерії, своєрідними цеглинками, з яких складається природа, вважалися атоми, то наприкінці XIX століття були відкриті електрони, як власні частини атомів. Водночас, як зазначають дослідники, сучасна наука існує вже в стані постнекласичної раціональності, подолавши перехід від некласичної раціональності, враховуючи при цьому взаємовплив знань про світ і людину у науковій картині світу не тільки зі складними процесами у сьогоdnішній науці, але і з соціокультурними структурами діяльності людини й суспільства [2, с. 575]. Наука як соціальний інститут зазнає труднощів, пов'язаних з внутрішнім перевлаштуванням і реорганізацією своїх зовнішніх зв'язків – системною кризою. Наука вирішує все більше задач, які ставляться для неї ззовні. Більше того, система науки управляється на підставі цілей і норм опису, оформлених у сфері інших соціальних інтересів, аніж пізнання світу [3, с. 27]. Таким чином, наука підкорюється не фундаментальним концепціям та ідеям, а матеріалістичним соціальним уявленням про ефективність, контроль та поліфункціональність. Наукова картина світу сучасності охоплює у собі комплекс відкриттів та винаходів, спрямованих передусім на культуру споживання, аніж на вирішення реальних соціальних проблем. Аналогічні процеси спостерігаються й у трансформації філософської картині світу.

Сучасна картина світу почала формуватися із середини минулого століття. Цю епоху ще називають часом після модерну – епохою постмодерна. Час модерну – це і є час сучасності, але тоді той час, який має місце зараз є постсучасним. У філософському аспекті епоха постсучасності затверджується за рахунок відмінності себе від попереднього (модерного) часу, а точніше, затверджується як епоха розходжень (у т.ч. розходження з тим, із чого вона виростає й від чого відштовхується). Передусім сучасна філософська картина світу відмовляється від непомірного звеличування розуму – від його претензії на знання природи речей і самого себе, від його всесилля та самовпевненості, егоїзму й себелюбності. Міждисциплінарність та еклектика (поєднання різнорідного) характеризують сучасний стан знання. Істинність вже не стільки обґрунтовується, скільки виявляється в протиборстві думок, різних точок зору а, також, за допомогою підтвердження корисності (ефективності) цього знання в реальному житті.

Плюралізація соціального, духовного, природного буття лежить в основі філософської картини світу сучасної епохи. Плюралізм – це

множинність образів і стилів життя, культурних норм і цінностей, смислів і значень, істин і оцінок, що проявляють свою значимість у постійному співвіднесенні та сполученні. Філософська картина світу сучасної епохи в цьому контексті вкрай неоднозначна, у ній поєднуються міфи й різноманітні вірування, наукові та паранаукові уявлення, метафізичні ідеї і містичні практики. Світ сьогодні вкрай складний в комунікаційному змісті. Людина не мислить своє життя поза засобами комунікації. Сучасну епоху називають комунікативною (інформаційною), підкреслюючи цим те значення, що у суспільстві відіграє комунікація й інформація. У цьому сенсі дослідники виділяють три шляхи, що відрізняють людину у процесі пізнання сучасної філософської картини світу. Перший – шлях вченого, який переходить у своїх дослідженнях від старих моделей до нових. Другий шлях – шлях освоєння всього простору продуктів західної цивілізації, тобто шлях людини, що постійно знаходиться в культурному середовищі інформаційного суспільства. Третій шлях – освоєння людиною нових наукових моделей, близьких до східної холистичної традиції, на вказаних підставах східної культури.

Таким чином, філософська та наукова картина світу сучасності відображають тенденцію всієї людської цивілізації до зближення культур та наукових підходів. У ході глобалізаційних процесів руйнуються старі наукові підходи та філософські істини, але при цьому відкривається шлях до занурення у науковий досвід та філософську традицію протилежних культурних парадигм. На основі відмови від уявлень класичних картин світу відбувається взаємопроникнення цивілізаційних зв'язків між ними.

Література:

1. Кубанова Т.А. Картина мира как философское понятие и мировоззренческая система взглядов: история и перспективы изучения / Т.А. Кубанова // Общество. Среда. Развитие (Terra Humana). – 2011. – № 1. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kartina-mira-kak-filosofskoe-ponyatie-i-mirovozzrencheskaya-sistema-vzglyadov-istoriya-i-perspektivy-izucheniya>
2. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Інформаційна картина світу як соціокультурна реальність / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Укр. акад. наук. – Київ, 2013. – Вип. 70. – С. 573-578.
3. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Інформаційна картина світу в контексті перспектив сучасної науки й культури / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань // Інформація і право. – 2013. – № 1. – С. 21-28.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XV Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(23 травня 2019 року)

Харків
«Право»
2019

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XV Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (23 трав. 2019 р.). – Харків : Право, 2019. – 406 с.

ISBN 978-966-937-721-0

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XV Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-721-0